

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԴՉԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ., 1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ

Ցայտարարությունների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шуша, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанцова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻՍԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր. լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ. ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մէք Հասցէն՝ Шуша, редакция газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՇՈՒՂՈՒ ԲԱՅՈՆԻ ԶԵՄԵՍԿԻ ԱԳՐՈՆՈՄԸ ՈՐՈՆՈՒՄ Է ԳԻՆԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԺԱՆՕԹ ՄԻ ԱՆՃՆԱԼՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆԴԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ

(ստարոստի)

Պաշտօնի համար. Տարեկան ուժիկ—600 ռուբլի, և ճանապարհածախս—150 ռ. Խնդիրը իրենց առաջադրած ծառայութեան տեղեկութիւններին հետ միասին ուղարկել մինչև առաջիկայ մայիսի 1-ը: Կ. Խանկենդ, Шушинскому Районному Земскому Агроному. 4—1

ՊԵՏԻ Է ՀՈԳԱՆ

Ամբողջ աշխարհին, դպրոցական անհոգ պատանիներին անգամ յայտնի է, որ հերկայ պատերազմը մի սոսկալի կացութիւն ստեղծեց ընդհանրապէս ազգաբնակչութեան և մասնաւորապէս աղքատ ու չունեւոր խաւի համար: Պատերազմի հետ կապւած և նրանից բխող ձեռքերի պակասը և կենսական միջոցների թանկութիւնը զրկանքների նոր-նոր դոնոր բաց արին, առանց այն էլ կենսաբի դժուարութիւններին ծանօթ աշխատաւոր մասնայի առջև: Դառն քրտինքն ու հալալ վաստակն այլ ևս անգոր են կերակրելու աշխատաւորի բազմամեծ ընտանիքը, անկարող հայթայթելու նրա օրական պարէնը: Ապագայի տխուր հեռանկարը, կիսաքաղց վիճակը յուսահատութեան դուռ են բաց անում նրա առջև:

Պակաս ողբալի չէ նաև միջակ ապրուստի տէր գասի վիճակը, որոնց թւին են պատկանում նաև ինտելիգենտ աշխատաւորները: Քիչ թէ շատ տանելի կեանքի վարժած, մարդավայել ապրելու սովոր՝ այժմ ջղային տագնապի մէջ ստիպւած են մի կերպ համակերպել տիրող դրութեան, քարշ տալ իրենց կեանքը՝ լուռ բողոքի ու տրտման լինիքը ճակատներին: Շրջանից յետ մնալու, քաղաքակրթութեան ու քաղաքավարութեան պահանջներին արձագանք տալու մտորումը մի կողմից, դատարկ գրպանը միւս կողմից առաջ են կոչում ինտելիգենտ մարդու մէջ մի պայքար, մի փոքրիկ դրամ և խառնելով նրանից անբաժան յոյգերին ու խոհերին՝ ստեղծում նրա հոգու մեծ ողբերգութիւնը, որը ծածուկ է պահում նա իր հս-ից դուրս գտնողներին: Զգալ, հասկանալ և տառապել, նամանաւանդ չկարողանալ մի ելք

գտնել ազատելու այդ լուռ տառապանքից, սարսափելի է: Այսպէս է ընչազուրկ ինտելիգենտի վիճակը, որին կեանքը զրացել է առ իր բարեբեւրից, գոնէ բաւարար չափով:

Մի փոքր աւելի մխիթարական վիճակ է ներկայացնում ազգային, հասարակական և մասնաւոր հիմնարկութիւններում ծառայող կամ պաշտօնավարող ինտելիգենտ աշխատաւորների մեծ մասը: Մի փոքր, ասում եմ, որովհետև եթէ կեանքն աւելի բարդանայ, որ շատ հաւանական է, կամ եթէ շարունակւելու լինի անգամ նոյն ձևով մի առ ժամանակ, նա ևս նոյն դրութեան է հասելու, ինչոր վերևում յիշածս խումբը: Իսկ նրա վիճակի վատթարութիւնն անշուշտ անդրադառնալու է այն հիմնարկութիւնների ու հաստատութիւնների վրայ, որոնց վարիչները լինելու դժբախտութիւնն ունեն նոքա: Զմտածել այդ ծառայողների պաշտօնավարողների մասին, չթեթեւացնել նրանց կացութիւնը, չբարելաւել նրանց վիճակը, գոնէ պատերազմի ընթացքում, ապրուստի այս ծանր պայմաններում, նշանակում է մեծ հաւանականութիւն կանգնել հասարակական և խնամքին յանձնուած հաստատութիւններին: Պարզ և հասկանալի համարելով միանգամայն այս դրութիւնը՝ չեմ ցանկանում նկարագրել այն ջղային վիճակը, որով գործի պէտք է կաշի ընտանիքի և իր կարիքից տանջւող ինտելիգենտ աշխատաւորը:

Հաստատութիւնների ու հիմնարկութիւնների շահն ի նկատի ունենալով՝ շատ տեղեւորում հոգ են տանում բարելաւելու ծառայողների վիճակն և այդ պատիւ է բերում, իհարկէ, գործը դեկավարող անձանց: Ռոճիկներ են աւելւելացնում, ռոճիկից դուրս նւէրներ տալիս և այլն:

Սակայն կայ մի հիմնարկութիւն, ուր

պաշտօնավարողի մասին ոչ միայն չեն մտածում, այլ նոյն իսկ մտքներովն էլ չի անցնում մտածել: Ուր ոչ միայն ռոճիկ յաւելման և նւէրի մասին խօսք չի լինում, այլ նոյն իսկ մատը մատին չեն խփում գոնէ ռոճիկները ժամանակին տալու եւ այդ «երանելի» հիմնարկութիւնը, ինչպէս կուսնց ընթերցողը, հայ դպրոցն է, իսկ նրա «բախտաւոր» ծառայողները՝ հայ ուսուցիչները: Եւ թվ պէտք է մտածի, մասնաւորապէս այսպիսի խոռը ժամանակում, երբ այնչափ մտածելու «մեծ-մեծ» խնդիրներ ունեն մարդիկ: Դեմ հոգն է, թէ հայ դպրոցը առաջադիմելու տեղ կը յետադիմէ, թող միայն նրա դոնոր բաց լինեն աշակերտների առջև, թող իմանան մարդիկ, թէ այս ինչ թեմում այսքան հայ դպրոց կայ: Իսկ այնուհետև ինչ լինելու է, թող լինի, ինչ արդիւնք տրւի, այն էլ հերիք է, ընդունելի: Իսկ հայ ուսուցիչը. չէ՞ որ նա «վարժապետ» է, նա պարտաւոր է գաղափարական լինել, նա պէտք է քշով էլ բաւականանայ և մխիթարի այն վսեմ գործով, որ կատարում է...

Բայց մենք մոռանում ենք, որ այդպիսով խաղում ենք մեր դպրոցների ճակատագրի հետ: Խաղում ենք նրանց գոյութեան հետ և այդ այն դպրոցների, որոնց կեանքի կոշիկը համար շատ արիւն քրտինք է թափւած, շատ ջանք ու աշխատանք սպառած: Եւ իրօք, եթէ մենք մեր սրտի մօտ ենք ընդունում մեր դպրոցները, պէտք է մտածենք ուսուցիչների վիճակի բարելաւման մասին: Տարին վերջանում է և մենք պարտաւոր ենք հոգալ եկող ուս. տարւան ուսուցիչների նիւթական դրութեան, ռոճիկ յաւելման մասին՝ ի նկատի ունենալով կեանքի դժուարին պայմանները:

Դեմոս

ՄԵՐ ԳԻՆԴԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Շուշու գաւառի գիւղերի տնտեսական դրութեան բարելաւման խոչնդոտ է հանդիսանում ի միջի այլոց և գիւղացիների անփոյթութիւնը որն այս կողմերում այնքան մեծ չափեր է ընդունել:

Հարկաւոր է ապրիլ մեր գաւառի գիւղերում, որպէսզի համոզուել սրա մէջ: Ապրում էք գիւղում, մօտիկ շփում էք գիւղացիների հետ, ծանօթանում էք նոցա կեանքին և տեսնում էք, որ նոքա ամեն դէպքում խուսափում են այն ամեն աշխատանքներից, որոնք կարող էին աւելի բարելաւել նրանց տնտեսական դրութիւնը: Գաւառիս ննգի, կողարձի, Ղաւախան, Աւդու, Մխրիշէն, Հացի, Նոր-շէն և ուրիշ շատ գիւղերի բնակիչներն ունին բաւական ընդարձակ հողեր, և այդ հողերն ամեն դրական կողմերն ունին իրենց տէրերին արդիւնքներ տալու: Այդ հողերը բերրի են, գետերին մօտիկ, ուստի և չորութիւնից երկիւղ չունեն, գոնէ այդ գիւղի և բանջարանոցները դարձնելու դէպքում, բայց մնում են խոպանացած, անգործադրելի: Այդ հողերի մի մասը

կարելի էր վարելահողեր դարձնել, միւսը բանջարանոցներ և ցանել զանազան օգտակար, շահաւէտ բոյսեր, որոնք բացի այն, անուշ կը տային գիւղացու ընտանիքին ամբողջ տարի, կարող էին արտահանւել նաև շուկայ վաճառքի: Անտառների պտղատու ծառերը բերելով ու այգիներ տնկելով պատուաստել և ապագայում կարելի էր դոցանից առատ պտուղ ստանալ ու շահել:

Սակայն պէտք է խոստովանել, որ գիւղացիութիւնն այս օգտակար աշխատանքից խուսափում է: Նա այս պէս է մտածում, որ պէտք է այնքան ցորեն ցանի, որքան կը բաւարարի միայն իրեն և իր ընտանիքը կերակրելու համար: Նա աւելորդ սերմ ցանելու, բանջարանոցներ շինելու և նոցանից շահելու պահանջ չի զգում: Նա նախանձեռնելու ընդունակութիւնից զուրկ է: Նրան այդ աշխատանքների շահաւէտութեան մէջ համոզւելն անգամ անկարելի է:

Կարտօֆիլը, որի պահանջի մեծութիւնն ու օգուտը չի կարող ոչ մի գիւղացի բացասել, նոյնպէս բաւական չափով չի ցանւում: Կարտօֆիլը այս գաւառի մի քանի գիւղերումն է միայն ընդունելութիւն գտել, գլխաւորապէս ննգի գիւղում: Շատ գիւղերում, որտեղ այսպիսի օգտակար բանջարիչներ չեն ցանւում՝ բնակիչներն ամբողջ տարի մնում են դրանից զուրկ կամ գիմում են շուկաներն և փողով ձեռք բերում:

Ներկայ տարին, երբ կենսական բոլոր միջոցները թանկացել են և նոցա պակասը զգալի է դարձել՝ մեր գաւառի գիւղացիների վերոյիշեալ անփոյթութիւնն աւելի է զգալի դառնում:

Կը դայ աշունն ու ապա ձմեռը, և մեր գիւղացին իր կեանքի մէջ երևի առաջին անգամ կը զգայ յիշեալ մեթոքների պակասութիւնը: Անհրաժեշտ է այս գարնանը մեծ քանակի ցորեն, գարի, կարտօֆիլ ու դրանման օգտակար և անհրաժեշտ բոյսեր ցանել, որպէսզի մօտիկ ապագայում, երբ դոցա պահանջն ու պակասութիւնն աւելի մեծ կը լինի, գաւառիս բնակչութեանը բաւարարութիւն տրւի և ըստ հնարաւորութեան էլ դուրս բերին մօտիկ շուկաները վաճառքի:

Ստեփան Շերմազան.

ԲԺ. Ա. ԲՈՒԴՈՒՆԵԱՆ

Գերեզման իջաւ հասարակութեան հոգով ու սրտով նւիրւած, նորա ցաւով տանջւող և նորա ուրախութեամբ հրճւող մի լուսատու անձնաւորութիւն: Կեանքից զրկւեց նա, որ հայ գիւղացուն նոր կեանքի ուղի էր ցոյց տալիս և այդ ասպարիզում նորան ուղեցոյց էր հանդիսանում իւր գրչով ու կենդանի գործունէութեամբ: ԲԺ. Ա. Բուդուեանը մի հազագիւտ դէմք էր հայկական իրականութեան մէջ, որի նման անձինք պատիւ կարող են բերել ամեն տեսակ հասարակութեան. նա իւր ամբողջ էութեամբ և հոգով խական հայ էր, որ շնչում և ապրում

էր միմիայն հայկական կեանքով. նորա համար գոյութիւն ունէր մի գլխաւոր նպատակ՝ ծառայել հայ գիւղացուն, ցոյց տալ նորան տնտեսական կուլտուրական նոր ասպարէզ և ամին ջանք թափել նպատակաւ այդ ճանապարհով առաջ մղել գիւղացիութիւնը թէ գիւղատնտեսական զարոյցներ բանալով և թէ այդ ուղղութեամբ գրականութիւնը զարգացնելով. Առաջին անգամ գրական ասպարէզ իջնելով իր բնական մասնագէտ, բժշկական բրոշիւրներով նա հմուտ գրչով կարողացաւ ժողովրդականացնել բժշկական գիտելիքները և իրար հետեցի հրատարակեց մի շարք գրականքներ, որոնք մեծ ընդունելութիւն գտան հայ ընթերցող հասարակութեան կողմից, այնուհետև ընդառաջ գնալով ժամանակի պահանջներին՝ նա հրատարակեց մի շարք այլ գրքոյնքներ, ներառեց գիւղատնտեսութեան և կօսպիրատիւ ընկերութեանց. բացի դրանցից մասամբ նորան ենք պարտական նաև տիկ. Զ. Բերբերեանի անունով հրատարակած ժողովրդական գրագրարնի ամբողջ սերիան, ի բաց առեալ այն բազմաթիւ յօդածները, որ գրուած էր հանգուցեալը գնահատան պարբերական հրատարակութեանց մէջ, միևնոյն ժամանակ նա է աւել մի գործողութեամբ գրամատիքական պիէս «Մարօ» անունով, որի նիւթը վերցրած է տաճկահայոց կեանքից. դա հրակայութեամբ ստեղծւած մի պատկեր է, որ հրատարակութեան տարին թարգմանեց ռուսերէն լեզուով և ներկայացրեց Պետրօգրադի բնակից մէկի վրայ. Բայց վաղամեծ Ա. Բուդուղեանն իւր կենդանի գործունէութեամբ և օրինակով աւելի բեղմնաւոր է եղել, քան մինչև իսկ գրական երկերով. իւր անձնական միջոցներով նա բաց էր արել իւր հայրենին Ախալցխայում մի գիւղատնտեսական զարոյց, գնահատան ճիւղերով և դորա բոլոր հոգար ծանրացած էր միմիայն նորա վերայ. Պէտք էր տեսնել, թէ հանգուցեալն ինչ վատ ծրագիրներ ունէր կազմած գիւղատնտեսական զարոյցների ցանցով պատկեր հայրենի երկիրը. մասամբ նորա ջանքերի շնորհիւ էր, որ Պետրօգրադի հայոց եկեղեցական խորհուրդը որոշեց տարեկան 10,000 ռ. յատկացնել բոլոր հայոց թեմական զարոյցներին և ճեմարանին կից բաց անելու գիւղատնտեսական դասընթացներ. Մեր զարոյցական վարչութիւններն այն ժամանակ որոշեցին կամ այդ փողով բաց անել գիւղատնտեսական ստորին զարոյց և կամ չնչին համարելով իւրաքանչիւր զարոյցին յատկացրած 2500 ռ.՝ մերժել եկեղեցի-խորհուրդի այդ որոշումը. այդ որոշման շնորհիւ է, որ մինչև այժմ էլ գիւղատնտեսական գիտելիքներ չեն աւանդուած թեմական զարոյցներում և դա մի գրկանք է՝ հասցրած մեր ներկայ իրականութեան. Բժ. Բուդուղեան մի սրտառու է հայր էր նաև աղքատ հայ ուսանողների փառնի ուսանողներ նորա շնորհիւ կարողացել են իրանց դասնութիւնն ամփոքել, ամեն անգամ նա օգնութեան է հասել հայ ուսանողութեան թէ իւր անձնական միջոցներով և թէ ուրիշներին զրգելով փողի քսակը բաց անել ապագայ մեր կեանքի թարմ ոյժերի առաջ. պատահել են շատ դէպքեր, երբ Բժ. Բուդուղեանի շնորհիւ հայ ուսանողը կանոնաւոր ամսական ստանալով՝ կարողացել է իւր ուսումն աւարտել:

Պետրօգրադի հայ գաղութում նա վայելում էր բոլորի համակրանքն և սէրը. ուր էլ լինէր նա, պէտք է աշխատէր կամ հայ թերթերի բաժանորդ գրելու, կամ հ. հրատարակչական ընկերութեան անդամների թիւը բազմացնել և կամ այլ և այլ ազգային կուլ-

տուրական հաստատութեանց համար մտածել. Զարմանալի մաքուր և ազնիւ հոգի ունէր Բժ. Բուդուղեանը. որ հայի հետ էլ խօսէր՝ նա պէտք է ոգեւորէր նորան, գործելու ճանապարհ ցոյց տար, բայց աւելի ևս յորդորէր նրան գիւղերը գնալ և հասկացնէր գիւղացիներին կօսպիրատիւ ընկերութիւնների և գիւղատնտեսական զարոյցներ բանալու անհրաժեշտութիւնը: Անգութ մահը խից մեղանից այդ սրտացաւ և իսկական հայ գործչին, որ բեղմնաւոր մեղի նման լուռ ու մունջ աշխատելով առաջ էր գնում՝ առանց սպասելու որեւէ գովասանական խօսքի. և այսօր, երբ այդ հազարգիւտ հայ մարդու անփոխարինելի կորստեան բաժնի են գուժում հայ թերթերը, չենք կարող սրտի խորին կակիծով չվշտակցել հայ գիտակից հասարակութեանը Բժ. Բուդուղեանի անապասիլի մահան առթիւ:

Ա. Ծ.

ՇՈՒՇՈՒ ՓՈՒԵՒԱՐԶ ՎԱՐԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ԺՈՂՈՐ

(Շարունակութիւն)

Բժ. Եւրամիշեանը գտնուած է, որ վարչութեան անդամը ձայների մի-ծառնանութեամբ է ընտրուած, բայց թէ քանի տարի ժամանակով, որոշ չէ և արձանագրութեան մէջ էլ մտցրած չէ. պէտք է հետեւի ուրիշ բանկային հաստատութիւնների գործակալային, որ 2/3-ը հեռանում է, իսկ 2/3-ը մընում. ուստի առաջարկում է գումարել արտակարգ ժողով այդ խնդիրը քննելու, իսկ այսօր անցել օրակարգի խնդիրներն միայն:

Գ. Մինասեկով. — Կանոնադրութիւնը չպէտք է խանգարել, հին սխառնե-րը պիտի ուղղել. Կանոնը շատ պարզ ասում է, որ առաջին տարիները վիճակով, իսկ յետոյ աւագութեան կարգով պիտի հեռանան վարչութեան 1 և խորհրդի 2 անդամներն ու այդ կարգը պիտի պահպանել:

Խ. Ղուկա. — Կանոնը խանգարած է սկզբից ու ներկայումս շատ դժար է կարգը վերահաստատել, 2 շաբաթ առաջ տպագրուած են ընկերութեան և ընդհանուր ժողովի օրակարգի հարցերը, և ի՞նչ բաց մնացած խնդիրներ են լինում և անդամներն օր առաջ այդ մասին գրաւոր չեն յայտնում վարչութեան, այդպիսի հարցերը քննութեան չեն ենթարկուած ընդ. ժողովում. դորա համար անդամներից 20 հոգի կարող են գրաւոր առաջարկել, որ արտակարգ ժողով գումարել, ուր և կը քննեն իւրանց բարձրացրած խնդիրները. Այժմ ընդհանուր ժողովը ձայների մեծամասնութեամբ կարող է որոշել՝ քննութեան առնել այդ խնդիրը թէ, յետագիւր:

Շամիր-բէկ Մելիք-Ղարազ. նկատում է, թէ այդ խօսածները պիտի թուրքե-րէն թարգմանել, որ ներկայ եղող թուրքերը հասկանան, ոչ ոք մինչև այժմ ոչինչ չհասկացաւ:

Գ. Մինասեկովը 44 յօդածը թարգմանում է թուրքերէն:

Վարչութեան անդամները բացատրում են, թէ իւրաքանչիւր 3 տարուց յետոյ թէ խորհրդի և թէ վարչութեան անդամների ամբողջ կազմը նորից է ընտրուել, այնպէս որ վիճակով չեն հեռացել:

Բժ. Մինասեկովը յայտնում է, թէ ներկայումս ընտրուած անդամների մէջ չկայ մէկը, որ 3 տարի ծառայած լինի. նախըրդ. — Եթէ չկայ 3 տարի ծառայած որեւէ անդամ ու կանոնադրութիւնն էլ ուղիղ պահպանւած է, էլ ինչու ենք խօսում:

Գ. Քալանթարեան. — Իդուր կամայա-

կան բացատրութիւն էք տալիս, կանոնի մէջ ասած է՝ «ամեն տարի մէկը պիտի դուրս գայ, առաջի 3 տարին վիճակով, իսկ յետոյ աւագութեան կարգով. որտեղ է ասւած, թէ 3 տարի պիտի ծառայէ և յետոյ միայն հեռանայ. անցեալ տարի 2-ին ընտրել ենք, իմ ինչ պարտքս է, դորանից մէկը պիտի հեռանայ (բուն ծափահարութիւն, շարժում, մասնաւոր խօսակցութիւն, կարգը խանգարում է, իրար չեն լսում, ով ցանկանում է՝ խօսում է):

Բժ. Մինասեկովը կարգում է կանոնադրութեան 53 յօդ.

Լ. Մինասեկով. — Մենք էլի շեղուած ենք հարցից. ասւած է թէ, վարչութեան կամ խորհրդի անդամներից եթէ մէկը մեռնում է կամ հրաժարում, նորա փոխարէն ընտրուած անդամը այնքան ժամանակ պիտի պաշտօնավարէ, որքան նախատեսուած է եղել նորա նախորդի համար:

Վարչութիւնը յայտնում է, թէ այդ կարգը պահպանւած է:

Ղուկիկ Մ. — Ամեն հաստատութիւն պիտի իւր կանոնադրութեան հետեւ. թէև սխալ եղել է, բայց պիտի ուղղել. և եթէ այժմ դժարանում ենք կանոնադրութիւնը գործողութիւն ճշտութեամբ, պատճառն այն է, որ սկզբում չենք հետեւել նորան և եթէ այժմ էլ չպահպանենք՝ կը խանգարուի. առաջարկում եմ այսուհետև վիճակով հեռացնել վարչութեան և խորհրդի անդամներին (ծափահարութիւն): Նոյն հարցի առթիւ երկար ու բարակ շարունակում են խօսել Գ. Քալանթարեան, Գ. Մինասեկովեան և ուրիշները, վերջի վերջոյ մեծամասնութեամբ որոշում է այդ հարցը յետագիւր՝ մի առանձին արտակարգ ժողովում քննելու, իսկ այժմ անցնել օրակարգի խնդիրներին. (լսում են ձայներ «ամեն մէկը մի փոքրացաւ ունի». մի ուրիշը՝ թէ «էսքան որ ջուր են ծեծում, պիտի հասկանայ, որ դա նազան խուճ մարդիկ իրանց թեկնածուն ունեն, որ ուզում են վարչութեան կամ խորհրդի անդամ ընտրել տալ»):

Այնուհետև ժողովն անցաւ հերթական հարցերին, որ օրակարգի մէջ հետեւեալ եղանակով էր դասաւորւած՝

ա) խորհրդի և վարչութեան զեկուցումը.

բ) քննիչ յանձնաժողովի զեկուցումը.

գ) 1914 թ. հաշիւկշիւի հաստատումը.

դ) 1915 թ. նախաձեռնել հաստատ.

ե) քննիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 3 փոխանդամի. ընտրութիւնը.

Նախ քննիչ յանձնաժողովը աւաւ իր զեկուցումը, որից հրեաց, որ Փոխադ-վարկի ընկ. հաշիւները քննելով՝ գտել է, որ գործը վարած է կանոնաւոր և հերկայացրած հաշիւը համապատասխանում է իրականութեան:

Ա. Մանգասարեանը հարց է տալիս, թէ արդեօք դատարանին յանձնած պարտավորւանքներից ստացած 56,276 ռ. 38 կ. կանխիկ զրամով է մտցրած, թէ էլի պարտավորւանքներով, այդ մասին քննիչ յանձնաժողովը ոչինչ չէ ասում:

Ժողովականներից մէկը բողոքում է Ա. Մանգասարեանի դէմ ասելով՝ «քո ինչ պարտքն, արդէն հաշիւ մէջ մտցրած է, աւերօլանով է մտցրած, թէ այլ կերպ, այդ մեր բանը չէ»:

Վարչութեան անդամ Ա. Տէր-Յարութիւնեանը բացատրում է, թէ դատարանին յանձնւած է եղել 62,582 ռ. 33 կ. պարտավորւանք, որից կանխիկ զրամով ստացել է 56,726 ռ. 38 կ., մնացածի համար խորհուրդը կարգադրութիւն է արել:

Մէկը յայտնում է, թէ հաշիւից երեւում է, որ բանը պարտք չունի, բայց փող էլ չի մտել բողոքի ենթարկւած պարտավորւանքներից, այլ դարձեալ

պարտավորւանք են ստացել պարտավորութիւնը. Այդ առթիւ Ա. Մանգասարեանն նկատում է, թէ քննիչ յանձնաժողովը պիտի մանրամասն քննէր և տեղեկանար, թէ իրօք 56,726 ռ. 38 կ. կանխիկ փողով է ստացել, թէ էլի պարտավորւանքներով և թէ արդեօք այդ պարտավորւանքներն ապահով մարդկանց են, թէ ոչ, որպէսզի բանկը ապագայում չփնասել:

Շամիր-բէկ. — խորհրդի անդամներից մէկն ասում է, թէ 56,726 ռ. 38 կ. պարտավորւանքների տէրիքից ստացւել են նաև նոր պարտավորւանքներ, հետաքրքիր է իմանալ, թէ ի՞նչքան են այդ նոր պարտավորւանք տուողները, դարձեալ առաջին պարտավորւանքները, թէ այլ մարդիկ, դորա մէջ տարբերութիւն կայ. ասում են, թէ դոքա ապահով մարդիկ են, բայց դա ստուգւած է խորհրդի և վարչութեան անդամների ձեռքով միայն, և ոչ ունեւորի կոմիտեով միջոցով, որ իմ կարծիքով անկանոնութիւն է:

Զոնազան անձինք յայտնում են, թէ պարտավորւանքները փոխել են նոր պարտավորւանքներով, որ կանոնադրութեան հակառակ է.

(Կը շարունակւի):

Բժ. ԱՍՏԻՍԱՅԱՆՈՒՐ ՔԱՆԱԿՈՒՄԵՆԻ ՍՊԱՆՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ապրիլի 4-ին Շուշում Գանձակի նա-հանգական դատարանի ժամանակաւոր նստաշրջանում լսում էր մի հետաքրքիր գործ՝ թիշկ Աստածատուր (Մարտին) Քալանթարեանի սպանութիւնը, որ տեղի է ունեցել Կարեազի-նոյում. Այդ սպանութեան մէջ մեղադրուած էր Շուշի քաղաքի բնակիչ Իրգա Շաֆիկը, որն այդ ոճրագործութեան ժամանակ ծառայում էր իրրեւի զինատարատու Կարեազի-նոյի դաւառա-կան վարչութեան մէջ. Գատարանի նախագահ էր Գ. Բ. Ուսպենսկի. անդամ-ներ՝ Ե. Ա. Չերնեց և հաշտ. Յ. Ի. Կորիւ: Սպանւածի կնոջ քաղաքացիական պահանջը՝ 15 հազար ռուբ. գումարը՝ պաշտպանում էր իր զեկալ հուսատ. օգ-նական Ե. Ա. Յարութիւնեանը, իսկ մեղադրեալի պաշտպաններն էին Մ. Ռ. Կլանկ և Ի. Զիաթխանով փաստարան-ները. Ինչպէս մենք արդէն յայտնել էինք, դատարանը յանցաւոր էր ճանաչել յիշեալ Շաֆիկին, դատապարտելով սրան 12 տարւայ տաժանակիր աշխատանքների, և բաւարարութիւն է տւել քաղաքացիական պահանջին 12 հազար ռ. քանակով:

Այս դատաստանական գործը, եթէ լինէր մեծ քաղաքներից մէկում, անշուշտ իւր վրայ կը գամէր ամբողջ մա-մուլի և հասարակական ամենալայն խափիւր ուշադրութիւնը. Այդտեղ, դա-տաստանական դաշիւնում, բացեւից վա-րագոյրն այն մտայլ ու անողորմ իրա-կանութեան, որ իշխում է Անդրկով-կասի բազմաթիւ յետ ընկած դատառա-կան անկիւններում. Առանց որեւէ պատճառի սպանում են մի մարդուն, որը իրեն նւիրել էր ժողովրդի ծառայու-թեան, որ իւր շրջապատում միայն կենսութեամբ, աշխոյժ ու շիտակ տրա-մադրութիւն գիտէր ստեղծել. Գործի վկաները զայրոյթով լեցուն դալիս են ցուցմունքներ տալու դատաստանին և մատնացոյց անելու իսկական յանցա-ւորներին, բայց այդ վկաներին սպառ-նում են, բերանները փակում գանա-զան մութ ոյժերու վկայ՝ ստրամբիկ Ղուգանաշիւի, վրէժից վախենալով, սկզբում ծածկում էր ճշմարտութիւնը, իսկ յետոյ բաց է անում իրողութիւնն... և տեղափոխում ծառայութեամբ Գանձակ. Ա. Աթարեկով և Իլյին ա-մախները դատարանում ցուցմունք

են տալիս, որ նախ քան դատաստանական դահլիճ մտնելն իրենք անյայտ անձերից զգուշացում են ստացել:

Ահագին տպագրութիւն լողեց թէ դատաւորների և թէ հանդիսականների վրայ կարեագինօյի հարկային տեսչի՝ արեգարդ ու պատկառելի մի անձի, պ. Գլուխարի վկայութիւնը: Նա արտասուելից աչքերով և զգացած ձայնով պատմում էր այն միջոցը, որ այն հանգամանքների մասին, որտեղ կատարւեց թ. Քալանթարեանի սպանութիւնը: Վկայի ասելով, այնտեղ ստիպում էին խղճի դէմ գործեր կատարել, հալածում էին իրանց պարտականութիւնը շիտակ կատարողներին, և արդարացի էր հանգուցեալ թիշի Քալանթարեանը, որ բացակայել էր «այս ինչ երկրումն ենք ապրում. մի որևէ Բերբալայ ստիպում է ինձ խղճս վաճառելու»... (այս խօսքերը մուծւած են մեղադրական արձանագրութեան մէջ): Աստուած մի արասցէ, եթէ որևէ մէկը զընար ընդդէմ այդ անձերի, այն ժամանակ սպանանքներն ու հալածանքներն անպակաս էին: Եւ ցաւալին այն է, շարունակում է վկան, որ այդտեղ սպանաւորներն ի կատար էին ածում, որին զոհ եղաւ նաև հանգուցեալ Քալանթարեանը, որը ժողովրդի լայն խաւերում, մանաւանդ գիւղացիների ու չքաւոր ազգաբնակչութեան մէջ ամենալաւ համբաւն էր վայելում իւր մարդասիրութեան, բարութեան շնորհիւ և մանաւանդ արծաթասիրութեան կատարեալ բացակայութեան համար: Նոյն վկայի ցուցմունքներից բացում է, որ կարեագինօյում փոքրիկ պաշտօնով ու չնչին դիրքով անձեր խիստ մեծ գործեր են անում և աներեւակայի ազդեցութիւն ու վստահութիւն են ձեռք բերել իրենց բարձր իշխանաւորների աչքում: Այսպիսիներից մէկն էր նաև մեղադրեալ Շաֆիւր, գաւառական վարչութեան մի ստոր պաշտօնեայ, որը, բոլոր վկաների ասելով, խառնում էր վարչական ամեն մի գործում, խիստ մօտիկ յարաբերութիւններ էր ստեղծել գաւառապետի հետ, և այնպիսի ազդեցութիւն ունէր, որ յանդիմանում էր սպանալ իրենից բարձր կանգնած զանազան պաշտօնեաներին, ինչպէս օրինակ՝ հենց իրեն Գլուխարին:

Ահա արտասակ գաւառական մօայլ յեղձուցիչ միջոցով էր ստեղծւել, որի աննօրմալ կարգերի, զանազան մութ և բաղադրանքներ ազդեցիկ մարդկանց որոգայթների զոհ էր դարձել թ. Քալանթարեանի կեանքը: X.

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԼՏԵՐԸՄԸ

Ազգային Բիւրօն ստացել է հետևեալ երկու հեռագիրները խաւած թիւրքական կարաքիլիսէից, առաջինը՝ ամսիս 8-ից, իսկ երկրորդը՝ 11-ից: 1) Երէկ Քալիլիայից եկած 36 հոգի տղամարդիկ, որոնք փրկւել են Միսոփայ վանքից, Արճէշի մօտ, պատմում են, որ հայերի մասսայական ջարդեր են տեսել ունենում Պախաներ, Հասպիսեան, Յարութիւն, Օրօր, Բաշատ, Բլուր-Մակի, Պարզին, Կտրած-քար, Գօզ և Պաշարով գիւղերում: 2) Ապրիլի 10-ին Քալիլիայից եկան ևս 140 հոգի փախստականներ Արճէշից: (Մշակ)

Կաթողիկոսն էջմիածնից հեռագրով դիմել է իտալական թագաւորին, խնդրելով, որ սա պաշտպան կանգնի տաճկահայերին, որոնք ներկայումս թիւրքայում գտնուում են համատարած կոտորածների վտանգի մէջ:

Այդ հեռագրի բովանդակութիւնը տպած է «Русское Слово» թերթում «Զերդ Մեծ էթիւն»:

Թիւրքաց Հայաստանի հայ ժողո-

վրդի սխտէմատիկ հալածանքների և սպանութիւնների վերականգնող ցնցող լուրերից խորապէս յուզւած՝ թոյլ եմ տալիս ինձ դիմելու Ձերդ մարդասիրութեան և ազնուածնուդ իտալական ժողովրդի զգացմունքներին և խնդրել, յանուն քրիստոնէութեան և մարդկութեան, որ Թիւրքիայի Ձեր գիւնադիտական ներկայացուցիչները եռանդուն միջամտեն և հովանաւորեն հնադարեան քրիստոնեայ ժողովրդին, որ այսպէս խիստ հալածւում է և որ յանձնել է թիւրքական մոլեռանդութեան սարսափներին:

— Հայոց կենդ. կօմիտէյի ստացած տեղեկագրի համաձայն, Ղարսից տեղափոխւած են ընդամենն 6 հազար հայ փախստականներ: Մնացի են իրենց տեղերում հետեւեալ փախստականները. Սոդանլուդի մասում — 3000 հոգի, Պոբասանի — 2.200 հոգի: Ռուսահայտակ գիւղացիների քայքայւած տնտեսութեան վերականգնման համար կառավարութիւնը որոշել է յատկացնել 3 միլիօն ռուբլի, որից 700,000 ռուբլ. յատկացւած է երկրագործական գործիքներ և սերմ ձեռք բերելու համար և կենսամթերք հայթայթելու ամբողջ ապրիլ ամսուայ ընթացքում:

— Պարսից Զուլֆայի անցագրային վարչութեան բիւրօյի ստատիստիկայի համեմատ միշտ ապրիլի 1-ը հայրենիք վերադարձող փախստականների թիւը հասնում է 3,000-ի: Ապրիլի սկզբից սկսւել է նկատուել դադարականների սայլերի երկար շարքը: Երասխի կամրջի վրայով, գնում են նրանք դէպի վաթան: Գաղթականներին բերող գնացքը գալիս է ուղղակի պարսից Զուլֆա և մաքսատան դիմաց կանգ առնում. սա մի մեծ դիւրութիւն է, որ երկաթուղային վարչութիւնը աչքի առաջ է ունեցել:

— Նպաստամատոյց ընկ. վարչութիւնը վերջնականապէս որոշել է զաղթականներին գիւղատնտեսական օգնութիւն ցոյց տալու հարցը: Ընտրեց մի մասնաժողով, բաղկացած ազրօնօմ Ա. Աթանասեանից, որ լինելու է լիազօր, միևնոյն ժամանակ ներկայացուցիչ Ընկերութեան էջմիածնի Գլխ. Յանձնաժողովի մէջ և երկու գործակալներից (գիւղատնտես Ա. Պապաճանեան և Գառնիկ Նիկօլեան) և յանձնեց նրան անմիջապէս մեկնել Ալեքսանդրօպօլ, այդ տեղից էջմիածին, ապա Իզմիր և Ալաշկերտ և կազմակերպել օգնութեան գործը: Նպաստամատոյց Ընկերութիւնն իր վրայ վերցրած լինելով Ալաշկերտի հովտի հայ փախստական-գաղթականներին գիւղատնտեսական գործիքներ հայթայթելու գործը, որի համար առայժմ յատկացրել է 20,000ր., յանձնարարեց լիազօրին ըստ ամենայնի համագործակցիլ էջմիածնի Գլխ. Յանձնաժողովին, համաձայնութիւն կայացնել նրա հետ՝ գիւղատնտեսական օգնութեան միւս մասերը (լժկաններ, սերմնացու) կազմակերպել:

— Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը ստացել է մի գրութիւն Լոնդոնից, որ անգլո-հայկական ընկերութեան նախագահին միւս Բօքինգհեմ կոչ է տպել անգլիական թերթերում օգնելու նպաստամատոյց Ընկերութեան և շուտով մի գումար կը փոխադրէ:

ԹԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

— Ապրիլի 13-ին կայացաւ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստը, որ զբաղւեց կենսամթերքների թանգութեան հարցով: Երկար վիճարանութիւններից յետոյ կայացեցին հետևեալ վճիռները: 1) Համակովկասեան քաղաքների համագումարը հրաւիրելու համար թոյլտուութիւն խնդրել համաձա-

րակի ու թանգութեան դէմ և հիւանդ զինուորականներին կովկասեան կուօօրաներում բուժելու համար խորհրդակցելու նպատակով: 2) Միջնորդել միջոցառական մատակարարական կուօօրան կազմելու մասին քաղաքագլխի նախագահութեամբ Իրա նպատակը պիտի լինի պարզել եղած պաշարի քանակը, թանգութեան դէմ մաքսաւոր միջոցները գործադրելու մասին հոգ տանել, վազօնների բաշխման և շուկայի գնների խնդիրը կանոնաւորել: 3) Մնացել յատուկ զինուորական ֆօնդից 5,000,000 ռուբլ. օժանդակութիւն, անհրաժեշտ միջոցներ առնելու նպատակով շրջանառութեան մէջ գնելու համար: Իսկ մինչ այդ վարչութեան տրամադրութեան տակ գնել 100,000 ռուբլի յիշեալ նպատակով: Այդ դումարից, ինչպէս նախագահն ասաց, վարչութիւնը կօզուի, զգուշաբար և անհրաժեշտ դէպքում, սուր կարիքի բօլէին:

ՏՆՏԵՍԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիւի ֆինանսական շրջաններում մեծ իրարանցում է առաջացրել այն լուրը, որ Տերեշչէնկոյի շաքարի գործարանները, որոնք յայտնի էին «Тупьско-Черкасское Т-во» անունով վաճառել են բանկերի միութեանը 15 միլիօն ռուբլով: Այդ բանկերի գլուխն են անցել Վօլոսկօ-Կամսկի և Մոսկալի վաճառականական բանկերը:

— Ֆինանսական միաստութեան վարկային դիւանի ուղադրութիւնն է գրաւել վերջին ժամանակներս բանկային հիմնարկութիւնների կողմից սկսած տոկոսական գործառնութիւնների զգալի դարգացումը: Պատմական ժամանակի պատճառով կրճատելով իրենց զեղջային (учетная) գործառնութիւնները, բանկերն իրենց ուղադրութիւնը կենտրոնացրել են գլխաւորապէս տոկոսական գործերի վրայ: Միևնոյն ժամանակ բանկերը չեն բաւականանում լոկ նրանով, որ ապրանքների գրաւականով փոխառութիւններ բաց թողնեն, այլ և սկսել են ակտիւ տոկոսական գործունէութիւն, ձեռք բերելով և վաճառելով մեծաքանակ ապրանքներ: Եւ որովհետեւ ներկայումս տոկոսի ամենանպատակաւոր մարապրանքը հանդիսանում է կենսամթերքը, ուստի բանկերի ամբողջ ուղադրութիւնն ուղղւած է այդ կողմը, և ի հարկէ իւր հերթին անդրադառնում է ազգաբնակչութեան լայն խաւերի շահերի վրայ, առաջ բերելով մեթերներ զինքի թանգացումն:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳՐԻԳԻ

— Այսօր հոգին են յանձնում գերմանական ռազմաբեմում հերոսաբար ընկած կապիտան Արտեմ Զախարեիչ Գիրուսեանի մարմինը:

— Որովհետեւ քաղաքային ջրանցքը վերջերս խիստ անկարգ վիճակի մէջ էր գտնուում, քաղաքային ուղարկման որոշել է ի նկատի առնելով քաղաքի ազգաբնակչութեան մաքուր և կանոնաւորապէս ջուր մատակարարելու հարցը, առաջարկել է քաղաքային ճարտարապետին մանրամասն նախագիծ մշակել ջրանցքի կանոնաւորման ու բարեկարգման մասին և ներկայացնել ուղարկման, նմանապէս պարզել ջրանցքի շարունակ պոտորելու պատճառները:

— Քաղաքային ուղարկման իւր վերջին նիստում գրաւել է քաղաքի փողոցների ու հրապարակների մաքրութեան ու առողջապահական վիճակի հարցերով: Որոշել է քաղաքի բոլոր գլխաւոր փողոցները, հրապարակները

և շուկաները մաքրել և պահել սանիտարական պահանջների համաձայն, որպէսզի գարնան հետ միասին չընկնեն զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւնները սուր կերպով: Այդ մաքրութեան պարտականութիւնները դնել տնտեսների ու խանութպանների վրայ և սրանց հաշուով, իսկ քաղաքի բոլոր փողոցների ընդհանուր հսկողութիւնը առողջապահութեան, ու մաքրութեան վրայ յանձնարարել սանիտարական հոգաբարձուներին, որոնց իրաւունք է տրուում քաղաքի հաշուով վարձել յատուկ մարդիկ փողոցների և բակերի մաքրութեան վրայ հսկելու համար: Այդ ձեռնարկելիք միջոցների մասին մանրամասն զեկուցումն պիտի ներկայացւի քաղաքային դումային:

— Պ. Ս. Ստեփանեանցը քաղաքային ուղարկման յայտարարութիւն է ներկայացրել, որով առաջարկում է, ի նկատի առնելով քաղաքի ազգաբնակչութեան կրած նեղութիւնն ալիւրի պակասութեան և հացի թանկութեան պատճառով, նորմալ գներով մատակարարել քաղաքին անհրաժեշտ քանակի ալիւր քաղաքային ուղարկման մատնանշած ֆիրմաներից: Ընդ մին նա պարտաւորում է, ի բաց առեալ բոլոր ծախսերը, իբրև վարձատրութիւն ստանալ իւրաքանչիւր բեռ ալիւրից 50 կոպ., միայն թէ ուղարկման միջամտի ուր յարկն է, նրան անհրաժեշտ թույլ վազօններ տալու համար: Ուղարկման ընդունում է այդ առաջարկը, առանց որևէ պարտականութիւններ ստանձնելու իւր վրայ պ. Ստեփանեանցի նկատմամբ, բացի այն, որ կը տրեւն նրան ուղարկման միջոցով անհրաժեշտ քանակի վազօններ ալիւր բերելու Շուշու համար: Շուշի բերած ալիւրի քանակը և եղած կարիքը կստուգեն ուղարկման կողմից և ըստ այնմ էլ կը նշանակի ալիւրի սակագինը:

— Տեղիս Պենզենսկայա դրոժինայի հրամանատարի եռանդի շնորհիւ այժմ կազմակերպւած է զինուորական երաժշտախումբ, որ բաւական յաջող է նւագում: Նոյն հրամանատարի կարգադրութեամբ այդ երաժշտախումբը ներկայումս կիրակի և տօն օրերը, լաւ եղանակներին, միանգամայն ձրի, նւագում է ժամերով քաղաքիս բոլրվարում և մեծ բաւականութիւն է պատճառում զրօսնող հասարակութեանը:

— Տիկ. Գ. Կաֆեանը Թիֆլիզից ուղարկել է 3 ռուբլի բաժանորդագրութիւն, դնելով այդ խմբագրութեան տրամադրութեան ներքոյ:

— Սոյն ապրիլ ամսի 26-ին նշանակւած է Շուշու հասարակական ակադեմիայի անդամների ընդհանուր ժողովը: Եթէ յիշեալ ժողովն անդամների օրինական թւի բացակայութեան պատճառով չկայանայ, կը յետաձգւի առաջիկայ մայիս ամսի 10-ին, անկախ ներկայ կողող անդամների թւից:

— Օրերս Շուշայ հասար. ակադեմիայի անդամների նոր հաստատւած կանոնադրութիւնը: Կանոնադրութեան մէջ եղած փոփոխութիւնների մասին տեղեկութիւն կը տանք միւս համարում:

ԿՈՎԿԱՍ

— Ապրիլի 12-ին կայացաւ Թիֆլիսի տոկոսական բանկի ակցիոներների ընդհանուր ժողովը: Քննեց և վաւերացեց բանկի 1914 թ. հաշիւը. հաշուաւորութեան տարւած բանկն ունեցել է 1,775,397,477 ռուբ. 88 կոպէկ շրջանառութիւն: Որոշեց մնացած դուտարդիւնքի 11% -ը (կամ ակցիային 22 ռ.) տալ ակցիոներներին որպէս դիւրիւնսու: Վաւերացեց նոյնպէս բանկի 1915 թ.ի նախահաշիւը, որ որոշւած է 456,040,000 ռ.: Որոշեց միջնորդու-

Թիւն յարուցել ֆինանսներ միմիայն թուրքական առաջ, թոյլ տալ փոփոխութեան ենթարկելու բանկի կանոնադրութեան մի քանի կէտերը, աւելացնելու բանկի հիմնական կապիտալը 10 միլիոն ռուբլով՝ բաց թողնելով 6-րդ անգամ նոր ակցիաներ, բաց անելու բանկի բաժանմունքներ Պետրոգրադում, Մոսկուայում, Կիւնովում, Ռուստում (Գոմել վրայ), իսկ պատերազմը վերջանալուց յետոյ նաև Թուրքիոյ մէջ, Մակեդոն, Էրզրումում, Տրապիզոնում, Վանում և Պոլսում:

ՇՏԱԲՍ-ԿԱՊԻՏԱԼ ԱՐՏԵՄ Գ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆ

Այսօր թաղում են շտաբս-կապիտան Ա. Գ. Փիրումիանի մարմինը, որ բերել է արևմտեան ռազմաբեմից Շուշի՝ իւր հայրենիքը: Հանգուցեալը ծնւել է 1875 թ. մարտի 10-ին Շուշու-գաւառի Նախիջևանի գիւղում: Երեսայ հասակում զրկւելով հորից, նա մեծացել է նիւթական սուղ պայմաններում, ազգականներից հեռու, միայն իւր մօր հոգատարութեան ներքոյ: Աւարտելով տեղի քաղաքային դպրոցը և ապա Նիւթակէս անյաջող պաշտօններ վարելով մասնաւոր առևտրական հիմնարկութիւններում, նա որոշում է մտնել զինւորական ծառայութեան: Շուրջիւ իւր տոկոսն քնաւորութեան և աշխատասիրութեան նա կարողանում է վերջապէս երկար արգելքների յաղթելով աւարտել Թիֆլիսի զինւորական դպրոցը, որտեղից աւարտում է պատարու-չիկի աստիճանով և նշանակւում է Դերբենդսկի գնդի մէջ ծառայելու, որ այն ժամանակ գտնւում էր Կաղզաւում: Բռնկւում է ռուս-հայկական պատերազմը, Արտեմ Փիրումիանը դարձեալ ռազմի դաշտում է և իւր ցոյց տւած քաջութիւնների ու հաւատարիմ զինւորական ծառայութեան համար ստանում է շտաբս-կապիտանի աստիճան և Ս. Աննայի, Ստանիսլաւի և Ս. Վլադիմիրի շքանշանները: Այնուհետև նա ամբողջ 10 տարի ծառայում էր Սիբիրի զինւորական մասում, մինչև նա իւր գնդի հետ ուղարկւեց ներկայ պատերազմը ծագելուն պէս գերմանական սահմանը: Այնտեղ նա մասնակցել է 6 խոշոր ճակատամարտերում, իսկ 7-րդ ճակատամարտում, յունւարի 16-ին սպանւում է թշնամու գնդակից, հաւատարիմ կատարելով իւր պարտականութիւնները:

ՄԵՐ ԹՂԹԵԿԻՑՆԵՐԸ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐ

Նիթ (Նուր, Գ.)

Նիթի եկ.-ծխական դպրոցը, որ մի պատկառելի անցեալ ունի, այժմ շնորհիւ ապիկար ու անձեռնհաս ղեկավարների, ընկել է այնպիսի մի քառային վիճակի մէջ, որ ուսումնարանական կեանքը դարձել է քմահաճոյքների առարկայ, եսամոլների շուկայ, անձնական հաշիւների ասպարէզ: Ի հարկէ այդ բոլորից տուժում է միայն մատաղ սերնդի մտաւոր բարոյական կրթութիւնը, դպրոցի վարկն ու պատիւը: Դպրոցի ղեկավարութիւնը յանձնւած է իւր կոչմանը միանգամայն անհամապատասխան անձի, որը թե ու թիկունք ունենալով իրեն արժանի հոգաբարձութիւնը ոչ միայն անկարող է հանդիսանում կանոնաւոր ընթացք տալ կրթական գործին, այլ և պատճառ է դառնում մանկավարժական խաղաղ կեանքի խանգարելուն, անցանկանալի գոտութիւնների ու կոխներին:

Տարւայ սկզբին մանկավարժական ժողովի պահանջով, հակառակ աւագ ուսուցչի ցանկութեան, հոգաբարձութիւնը համաձայնում է նախակրթարանը ուր. տեղաւորւած էին 87 երեխայ, վերածել գոգընթացի: Սակայն այդ որոշումն ի դերն է եղնում, որովհետև դա չէր համապատասխանում պատագ-ուսուցչի և նրա քրոջ շահերին: Եւ այժմ խեղճ ուսուցչիչները ստիպւած են պարապել մի դասարանի հետ, ուր նստած են 87 աշակերտ: պէտք է երևակայել թէ ինչ մանկավարժութիւն էր այստեղ տիրում... Խնամէական կապերի շնորհիւ պատրաստակաւութիւնից մի զուրկ ուսուցչուհի, ձեռագործի դասերի «պատրւակի» տակ հրաւիրելով, ստանձնում է հայկական առարկաներն և իւր դասերով այժմ նահատակում է խեղճ երեխաներին: Շատ փաստեր կարող էինք բերել այստեղ, բայց խնայում ենք թերթի սուղ էջերը, միայն պատկերը լրացնելու համար յիշենք, որ դասարանների նախասենեակը գիշերները վերէածւում գոմի, ուր հանգըստանում են ու որոջում պատագ-ուսուցչի տնային կենդանիներն և թռչունները, իսկ ցերեկներն անընդատ «քշա քշա» բացականչութիւններով են դասերը վերջանում:

Ոնց՞ հայ դպրոց, որ օր-ցիւր հկով շահագործւում են անվերջ, անծայր նահատակում...

Որոտ

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Ջ Մ

ՀԵՌԵՐԻՆԵՐ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՇՏԱԲԻՑ

Ապրիլի 13-ին Օլթիի ուղղութեամբ մեր զօրքերը թիւրքական սահմաններում զրաւեցին նշանաւոր կէտեր: Մեր զօրքերը փոքրիկ ընդհարում ունեցան Սանգեադուկ լեռնանցքի վրայ Աւրպաս ակաւում: Միւս ուղղութիւնների վրայ կռիւներ տեղի չեն ունեցել:

Փարիզ. 15 ապրիլի. պաշտօն. հաղորդագրութիւն: Ապրիլի 12-ին Դարգանելի երկու ամբերի վրայ դաշնակիցների զեսանտ հանելիս, ֆրանսիական զօրամասը բաղկացած հետեակից ու թնդանթաձիգներից, յատուկ յանձնարարութիւն ստացաւ գործողութիւններ կատարելու ասիական ամբերում, Կում-Կալէի դիմաց: Այդ գործողութիւնը պսակւեց յաջողութեամբ ֆրանսիական նաւատորմի թնդանթաձիգների օգնութեամբ: Մեր զօրքերը, չնայեա՞ծ թշնամու սաստիկ կրակին զրաւեցին զիւրն և ամրացան այնտեղ, թէև թիւրքերը գիշերւայ ընթացքում 7 անգամ յարձակումներ գործեցին: Մենք վերցրինք 500 գերի թշնամու կորուստները մեծ են: Դաշնակից զօրքերի ամի հանելը շարունակւում է նպատաւոր պայմաններում:

Փարիզ. Ապրիլի 15. Բրինդիդից հաղորդում են, որ ֆրանսիական «Լէօն Դամբետա» յաճանաւը ջրասույզ է արւած աւստրիական «Ս 6» ստորջրայ նաւակի յարձակումով:

Լոնդոն. 14 ապրիլի: Զորահրամարտը ֆրանսի հեռագրում է, որ նախընթաց օրւայ գերմանացիների զրոհ-

ները Իպրի հիւսիս-արևելեան ուղղութեամբ յետ են մղւած: Յերեկը մինք սկսեցինք առաջ խաղալ: Սէն-Ճիւլէնի մօտ ֆրանսիացիները աջակցում էին մեր ձախ թիւին և աւելի հիւսիս զրաւեցին վերստին Հետսասը: Մեր օդաչուները յաջող ուժեղացեցին Տուրկուէնքում, Բուլում, Լիւքսմբուրգում, Ստալէնում, Շիդեմարկում, Տիլտում և Բուլէրում երկաթուղային կայարանները:

Փարիզ. 15 ապրիլի. զինւորակ. պաշտօն. հաղորդագրութիւն: Իպրից հիւսիս մեր և անգլիական զօրքերը շարունակում էին առաջ շարժել, որի ժամանակ մենք պրաւեցինք ռադամթերքներ ու գնդացիներ և վերցրինք շատ զերիներ: Մեր առաջխաղացումը շարունակւում է:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Վանի շրջակայքում, գէնքի են կանչւած 18 տարեկան պատանիները: Նոր կազմակերպւած քիւրդերից կազմւած է ալայ և Մամէդ-բեկ Մօլլա-օղլու հրամանատարութեամբ ուղարկւած է Էրզրումի պատերազմաբեմը: Մօլլա-Հասան գիւղից երեք վերստ հեռու, Վանի մօտ, Բէշիշ լեռան վրայ թիւրքերը զրկել են երկու թնդանթաձիգ:

Մօսուլից գէպի Վան է ուղարկւած արաբական մի գունդ Յաիդ փաշայի հրամանատարութեամբ: Ենթադրւում է, որ այդ գունդը կուղարկւի Բաշկալէի կողմը: Ատրպատականում գտնւող ռուս զօրամասերի դէմ գործելու համար:

Բուխարեստից հեռագրում են «Ե. Ե.»-ին, որ Իտալիան սկզբգրւնքով պատրաստակամութիւն է յայտնել Թիւրքիայի և Երրեակ Համաձայնութեան միջև հաշտութեան միջնորդութիւն իր վրայ վերցնելու, միայն թէ Թիւրքիան պարտաւոր է դիմել պաշտօնական ձևով:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուշի 17-ին ապրիլի

Թոյլ տւէք մեզ «Փայլակ»ի միջոցով դիմել Շուշու Փոխադարձ վարկի ընկերութեան խորհրդին: Այդ ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովում, որ կայացաւ ներկայ ապրիլի 12-ին, յատկացւեց 1000 ռուբլի ընկերութեան 1914 թ. մաքուր արդիւնքից յօգուտ պատերազմին մասնակցող վրնասւածների: Ընկերութեան խորհուրդը, առաջադրելով իւր ղեկուցման մէջ այդ գումարի մասին, յատկացրել էր դա պատերազմի կարիքների համար: Ընդհանուր ժողովում այդ գումարի կիրառումը մի փոքր փոփոխել էր. այն է՝ յատկացնել պատերազմի այն մասնակցողներին, որոնք նիւթաթաղէս ֆասսել են: Այսպէս էր գտնէ պնդում խօսողներից մէկը, առարկե-

լով աւելացնել այդ յատկացւած գումարի քանակը: Պէտք է ուրեմն ենթադրել, որ ընդունելով այդ գումարի աւելացման առաջարկն ընդունւում է նաև յատկացւած գումարի գործադրելիք նպատակը: Սակայն ընդհանուր ժողովում չորոշեց պարզ, թէ այդ նպատակին յատկացւած գումարն ի՞նչ կամ ինչ մարմնի պիտի յանձնւի: Ուստի յիշեալ ընկերութեան ղեկավար շրջաններում հարց է ծագել այդ վերջին հարցի առթիւ: Սրանցից մի քանիսը խօսում են այդ յատկացւած գումարի, ինչ որ բաժանման մասին, որի հետեանքը կարող է լինել մեր կարծիքով այն, որ կասկածաւոր նպատակների վրայ կերթայ յիշեալ գումարը:

Որպէսզի ազատ լինենք յատկացիալ գումարի անկանոն գործադրման նախատիւքներից, խորհուրդը պէտք է անպայման այդ գումարն յանձնի մի վստահելի և լուրջ կազմակերպութեան, որ յատկապէս զբաղւած է պատերազմի մասնակիցների օգնութեան գործով. և դա կարող է լինել որեւէ պետական մարմին: Մեր կարծիքով, յատկացւած այդ գումարով կարելի էր գնել պետական վիճակախաղի տոմսեր, որոնք վերջերս դուրս են թողւած յատկապէս պատերազմից ֆասսւածների և վերաւոր զինւորների օգնելու նպատակով: Ահա այդ տոմսերն յանձնենք այդ տեսակ վստահելի կազմակերպութիւններից մէկին առ այն, որ այդ տոմսերի յաջող խաղարկութիւնից գումարները մտնեն կազմակերպութեան գանձարանը իբրև նւէր մեր ընկերութիւնից: Այսպիսով բաւարար լուծուի կատանար յատկացւած գումարի հարցն և մենք էլ ապահով կը լինէինք, որ այդ փողերը չեն գործադրի կասկածելի նպատակների:

Շուշու Փոխադարձ վարկի ընկ. մի խումբ անդամներ

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Правление Общества вспомоществования недостаточнымъ ученикамъ Шуминскаго реального училища просить членовъ Общества и, вообще, лицъ, сочувствующихъ его гуманнмъ цѣлямъ, пожаловать на общее собрание, имѣющее быть 19 апрѣля 1915 г. въ 1 ч. дня въ помѣщеніи Шуминскаго реального училища, для заслушанія отчета за 1914 годъ, протокола ревизіонной коммисіи и выбора новаго состава Правленія.

Желающие вступить въ члены общества благоволятъ записываться при входѣ, внося членскій взносъ въ размѣрѣ трехъ рублей.

Предсѣдатель правленія А. Ивановъ

Примѣчаніе. Въ случаѣ неприбытія законнаго числа членовъ на общее собраніе, слѣдующее, законное при всякомъ числѣ членовъ, назначается на 26 апрѣля въ 1 часъ дня.

„ՀՈՐԻԶՈՆ“

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՄԻ ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐԻԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

„Յ Ե Ի Ե Լ Ի Ե Ն“

Բաժանորդագիրն է՝ տարեկան 8 ռ., կէս տարին 4 ռ. 50 կ., երեք ամիսը 2 ռ. 40 կ. ամսական 80 կոպ.:

ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ 3—1